

запропонуйте учням дописати речення, виражаючи власні думки:

- сьогодні я дізнався...
- мені було цікаво...
- мені було важко опрацювати...
- я виконував завдання...
- я зрозумів, що...
- тепер я можу...
- я відчув, що...
- я навчився...
- у мене вийшло...
- я спробую...
- мене здивувало...
- ці знання я зможу використати
- мене здивувало...
- мені захотілося...

Оскільки знання, вміння та навички, сформовані у дошкільному віці мають стати фундаментом для становлення громадянина – людини, щиро зацікавленої в розвитку та економічному розквіті своєї держави, дуже важливою є продумана та послідовна робота з питань економічної та соціально-фінансової освіти маленьких громадян нашого суспільства. Тому завдання педагога не тільки дати об'єм економічних знань, але й навчити правильно користуватися цими знаннями, тобто виховувати економіста, господаря, господаря свого життя.

Програма Афлатот визнає роль сім'ї у формуванні соціальної та фінансової грамотності. Залучення

батьків розглядається як важлива складова програми. Сім'я - це часто перший учитель, який має величезний вплив на формування фінансових і соціальних знань дитини, її поведінку. Враховуючи, що діти цієї вікової групи схильні наслідувати, батьки розглядаються як важливі дійові особи та помічники педагога в формуванні у дітей фінансових понять. З цією метою навчальна програма пропонує ряд додаткових занять, щоб розповісти батькам про ті поняття, які вивчають діти і, таким чином, залучити їх в структуру плідної взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Новий базовий компонент дошкільної освіти – що він пропонує і як пов'язаний із НУШ. URL: <https://nus.org.ua/articles/novyj-bazovyj-komponent-doshkilnoyi-osvity-shho-vin-proponuye-i-yak-pov-yazanyj-iz-nush/>
2. Освітній проєкт «Афлатот». url: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/profesijna-skarbnichka/osvitnij-proekt-aflatot>
3. Сокиринська Н.Д. Соціально-фінансова освіта дошкільників. методичні рекомендації. Вінниця, 2016. 8с.
4. 8 прийомів для рефлексії освітнього процесу. <https://vseosvita.ua/news/8-priyomiv-dlia-refleksii-osvitnoho-protsesu-5984.html>.
5. Інтерактивні інструменти розвитку фінансової грамотності дитини URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2020/6.pdf

Т.М.Чернега,

учителька Черкаської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів №18 імені В'ячеслава Чорновола Черкаської міської ради Черкаської області

ВИВЧЕННЯ ДІЄПРИКМЕТНИКА У 7 КЛАСІ

РОЗРОБКА НЕСТАНДАРТНОГО УРОКУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Тема. Узагальнення, систематизація та поглиблення вивченого з теми «Дієприкметник». Розбір дієприкметника як особливості форми дієслова.

Мета: поглибити, узагальнити й систематизувати вивчене про дієприкметник; навчитися виконувати морфологічний розбір дієприкметника; виховувати потребу пізнавати мовні глибини.

Формування ключових компетентностей:

- **спілкування державною мовою:** здійснювати комунікацію в усній та письмовій формі на основі знання мови;
- **математична компетентність:** здатність розвивати й застосовувати математичні знання для розв'язання проблем;
- **інформаційно-комунікаційна компетентність:** застосовувати інформаційно-комунікаційні засоби в навчанні та інших життєвих ситуаціях, дотримуючись принципів академічної доброчесності;
- **інноваційна компетентність:** ставити перед собою цілі, щоб навчатися і досягати успіхів;
- **навчання впродовж життя:** знаходити можливість для навчання і саморозвитку, навчатися і працювати в колективі та самостійно;

- **громадянські та соціальні компетентності:** дбайливе ставлення до особистого здоров'я, дотримання здорового способу життя;

- **культурна компетентність:** шанобливе ставлення до культурних традицій українців.

Тип уроку: урок – програма телепередач (узагальнення, систематизація та поглиблення вивченого).

Обладнання: дидактичний матеріал, картки зі схемою морфологічного розбору прикметника, дієслова і дієприкметника, мультимедійна презентація, сигнальні картки «Світлофор».

Не все одразу дається, а потроху та помалу, то зробиш користі чимало.

Народна мудрість

ХІД УРОКУ

І. Організаційний момент

Учитель. Епіграфом до уроку пропоную обрати народне прислів'я : « Не все одразу дається, а потроху та помалу, то зробиш користі чимало».

Сьогодні я запрошую вас скористатися власним життєвим досвідом і уявити себе в ролі працівників телебачення.

II. Мотивація навчальної діяльності.

Учитель. Прокоментуйте епіграф уроку. Як ви вважаєте, чи багато роботи в працівників телебачення? Сьогодні є нагода перевірити та побувати в ролі кореспондентів і ведучих телепередач.

Телекомпанія «Дієприкметник» працює в прямому ефірі.

Ознайомтеся з розкладом телепередач на сьогодні:

1. «АКТУАЛЬНЕ ІНТЕРВ'Ю».
2. «ФАКТИ»
3. «НАШ РОДОВІД».
4. «ГОЛОС НАРОДУ»
5. «ВЕЛИКІ УКРАЇНЦІ».
6. «БУДЬМО ЗДОРОВІ».
7. «РЕКЛАМА».
8. «НОВИНИ».
9. «ВІД А ДО Я».

III. Актуалізація опорних знань

Телепередача «АКТУАЛЬНЕ ІНТЕРВ'Ю»

Ведучий. В ефірі програма «Актуальне інтерв'ю». На прямому зв'язку наш власний кореспондент (прізвище учня). Він з'ясує, як школярі вивчили теоретичний матеріал. (один учень виконує роль кореспондента, інші відповідають на запитання).

Завдання. Дати відповіді на запитання (орієнтовні запитання):

- Що називається дієприкметником?
- Що спільного у дієприкметника й прикметника?
- Дієприкметниковий зворот складається...
- Коли дієприкметниковий зворот виділяється комами?

• Коли дієприкметниковий зворот комами не виділяється?

- Коли не з дієприкметниками пишеться разом?
- Коли не з дієприкметниками пишеться окремо?

• Які суфікси мають дієприкметники активного стану?

• Як утворюються дієприкметники пасивного стану?

Кореспондент. Респонденти продемонстрували, що теоретичний матеріал засвоїли добре. Для телеканалу «Дієприкметник» (прізвище учня).

Телепередача «ФАКТИ»

Ведучий. В ефірі програма «Факти». Запрошуємо всіх учасників пригадати факти з теми «Дієприкметник» та не потрапити на гачок фейків.

Завдання. Виконати тестові завдання та підготувати усне повідомлення про дієприкметник, скориставшись лише перевіреними фактами.

Варіант 1

1. **Укажіть дієприкметник:**
а) зелений, б) зелень, в) зеленіти, г) зеленіючий.
2. **Укажіть пасивний дієприкметник:**
а) обмерзаючий, б) обмерзлий, в) обморожений, г) чаруючий.

3. **Дієприкметник разом із залежним словом утворює:**

- а) дієприкметниковий вислів,
- б) дієприкметникове сполучення,
- в) дієприкметниковий зворот.

4. **Укажіть дієприкметник жіночого роду:**

- а) сяюча, б) сяючий, в) сяюче, г) змарніле.

5. **Дієприкметниковий зворот у реченні виділяється:**

- а) тире, б) комами, в) двокрапкою.

6. У реченні **Непорушно стоять дерева загорнені в сутінки** треба ставити кому:

- а) так, б) ні.

7. **Відокремлення дієприкметникового звороту залежить від його місця щодо означуваного слова:**

- а) так, б) ні.

8. **Укажіть правильно утворене слово:**

- а) написавший, б) змарнівший, в) змарнілий.

9. У реченні **Глибоко приховані спогади бентежили Олену** дієприкметниковий зворот стоїть:

а) перед означуваним словом, б) після означуваного слова.

10. У реченні **На опушених інесм гілках стрибало проміння сонця** вжито:

а) одиничний дієприкметник, б) дієприкметниковий зворот.

11. У реченні **Журавлі, вміті дощами, відлітають у тривожний шлях** означуваним словом є:

- а) дощами, б) журавлі, в) шлях.

12. **Дієприкметниковий зворот завжди виділяється комою після означуваного слова:**

- а) так, б) ні.

Варіант 2

1. **Укажіть дієприкметник:**

а) фарба, б) фарбування, в) пофарбований, г) фарбувати.

2. **Укажіть активний дієприкметник:**

а) заліплений, б) сивіючий, в) зігрітий, г) переписаний.

3. **Дієприкметник — це особлива форма :**

- а) прикметника, б) іменника, в) дієслова.

4. **Укажіть пасивний дієприкметник:**

- а) зеленіючі, в) змарнілий, в) обдуманий, г) нев'янучий.

5. **Дієприкметник із залежними від нього словами становить:**

- а) речення, б) зворот, в) текст.

6. У реченні **Маленька хатинка обсаджена високими мальвами** стояла біля саду треба ставити коми:

- а) так, б) ні.

7. **Дієприкметниковий зворот може стояти лише після означуваного слова:**

- а) так, б) ні.

8. **Укажіть неправильно утворене словосполучення:**

а) біжучий хлопець, б) нагодована худоба, в) зігрітий серцем.

9. У реченні **Вражений чарівним красвидом олень підійшов до краю узлісся** дієприкметниковий зворот стоїть:

а) перед означуваним словом, б) після означуваного слова.

10. У реченні **На похилених гілках пухнастими горбиками приладнався сніг** вжито:

а) активний дієприкметник, б) пасивний дієприкметник.

11. У реченні **Посаджений у затінку горіх розкинув своє широке гілля** означуваним словом є:

- а) затінку, б) горіх, в) гілля.

12. **Активні дієприкметники в повсякденному спілкуванні вживаються вкрай рідко:**

- а) так, б) ні.

Ключ

№ завдання	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Варіант 1	г	в	в	а	б	а	а	в	а	б	б	а
Варіант 2	в	б	в	в	б	а	б	а	а	б	б	а

Телепередача «НАШ РОДОВІД»

Кореспондент 1. Колись в українців було звичаєве правило, що зобов'язувало кожного знати свій рід до сьомого коліна.

Перше коліно – я.

Друге – батько й мати.

У третьому – 2 бабусі і 2 дідуся.

У четвертому – 4 прадіди і 4 прабабці.

У п'ятому – 8 прапрадідів і 8 прапрабабусь.

У шостому – 16 пращурів і 16 пращурок.

У сьомому коліні ми нараховуємо 32 прапращурів і стільки ж прапращурок.

Побіжно зауважимо, що рівно 32 зуби має доросла людина. Отже, на дереві твого роду 32 гілки материнських і 32 – батьківських. Разом – 64.

Це число в міфології знаменує Всесвіт. Людину, яка не знала своїх предків, не шанували. Аби цього не сталося, батьки, матері, діди та бабусі ще змалечку прилучали нащадків до вивчення свого родоводу.

Завдання 1. Записати імена, по батькові, прізвища своїх родичів до третього коліна. Скласти з кожним іменем речення, використавши дієприкметники чи дієприкметникові звороти. За бажанням, скласти розповідь про своїх пращурів.

Завдання 2. З'ясувати, від кого веде рід дієприкметник?

Виконати морфологічний розбір прикметника *дорослий* і дієслова *прилучали*.

- Що спільного у дієприкметника з прикметником?

- Що спільного у дієприкметника з дієсловом?

Завдання 3. Дібрати спільнокореневі слова до слова *рід*.

(Довідка: *родич, родина, народити, родовитий, народжений, родичання, родичієство*)

Кореспондент 2. Є достатні підстави вважати, що всі наведені слова та багато інших, похідних від них, мають безпосереднє відношення до давнього язичницького бога Рода. Род, за віруванням наших предків, правив небом, грозою, хмарами, і від нього начебто залежав урожай хліборобів.

Завдання 4. Пояснити значення фразеологізму *без роду без племені*, дібрати синоніми та антоніми.

Телепередача «ГОЛОС НАРОДУ»

Ведучий. Пропонуємо взяти участь у дискусії «Народ скаже, як зав'яже».

Завдання. На місці пропущених слів уставити з довідки потрібний дієприкметник. Із кожним утвореним фразеологізмом скласти речення.

Як... – дуже хороший, відбірний.

Як у воду ... – дуже похмурий, сумний.

З ... крашанки курча висидить – дуже хитрий, спритний.

...під щасливою зіркою – везучий, щасливий.

... на всі чотири копита – дуже досвідчений, бувалий.

Довідка: підкований, перемитий, опущений, народжений, вареної.

Телепередача «БУДЬМО ЗДОРОВІ»

Учитель. Кожен із нас має пам'ятати, що власне здоров'я – найголовніше. Пропоную зробити самомасаж для покращення роботи та зміцнення імунітету.

Вказівним пальцем потрібно зробити 9 колових рухів за годинниковою стрілкою і стільки ж проти неї, злегка натискаючи на зони шкіри, які розташовані:

- у центрі лоба на межі з волоссям;
- посередині перенісся;

- біля внутрішніх країв брів;
- біля крил носа;
- біля основи хрящового виступу, який прикриває зовнішній слуховий прохід;
- у ямці, що знаходиться під мочкою вуха;
- на середній лінії потиличної ямки на палець вище межі росту волосся.

Парні точки масажуйте обома руками.

IV. Узагальнення, систематизація та поглиблення здобутих знань у процесі практичної діяльності

Телепередача «ВЕЛИКІ УКРАЇНЦІ»

Ведучий. Наш край здавна славиться людьми, які мали незламний характер, величезну силу волі, невичерпний талант. Це видатні вчені, винахідники, Нобелівські лауреати, герої війни, громадські діячі, письменники, музиканти, обдаровані лікарі та спортсмени. Відомі українці прославили нашу країну та її народ у різних куточках світу. Саме вони творили історію і зрештою змінили світ. Саме завдяки їхнім винаходам, досягненням та перемогам світ дізнавався про Україну. Вони – наша гордість і приклад для наслідування! Ми пишаємося ними!

Завдання 1. У поданому тексті знайдіть і підкресліть дієприкметники.

Іван Піддубний, родом з Красенівки Чорнобаївського району, за свою кар'єру так жодного разу і не був покладений на лопатки.

Він став першим українським спортсменом, який відвідав Сполучені Штати. Виступи в Нью-Йорку принесли славу. Піддубному був присвоєний титул чемпіона Америки. Лукаві організатори, прагнучи переманити до себе українського силача, уклали контракт так, що зароблені гроші із банку міг отримати лише громадянин США. Але Іван не спокусився на півмільйона доларів і повернувся на Батьківщину без грошової винагороди. (На екран демонструється фото шестиразового чемпіона світу І.Піддубного).

Завдання 2. Підкресліть дієприкметникові звороти, розставте розділові знаки.

1. *Загартований важкою працею на полі Іван з дитинства був міцним хлопцем.*

2. *Боїв проведених Піддубним було більше двох тисяч.*

3. *Він жодного разу не поборений на борцівський килим виходив до сімдесяти років.*

4. *Борець мав такі антропометричні дані зафіксовані медичною комісією у 1900 році: вага – 118 кг, зріст – 184 см, об'єм шиї – 60 см, об'єм грудей – 137см, обхват біцепса – 44 см.*

Антропометрія – (від грец. ανθρωπος — «людина», μετρεω — «міряю») один з основних методів дослідження, що базується на вимірюванні частин людського тіла.

Завдання 3. Відгадайте слово, виконавши вправу «Дешифрувальник».

1	18	23	21	19	20	19	17	7	23	21	12	33
---	----	----	----	----	----	----	----	---	----	----	----	----

Ключ

А	Б	В	Г	Ґ	Д	Е	Є	Ж	З	И
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
І	Ї	Й	К	Л	М	Н	О	П	Р	С
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ь	Ю	Я
23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33

Відповідь: антропометрія

Телепередача «БУДЬМО ЗДОРОВІ»

Учитель. Учені давно з'ясували, що звуки впливають на організм людини і особливо дитини. Вплив на фізичний стан людини, на її здоров'я, свідомість та поведінку має ще й тембр звучання голосу чи музичного інструмента. Тож за допомогою звуків можна поліпшувати роботу того чи іншого органу людського організму. Отже, запрошую всіх полікуватися *звукотерапією*.

(Учні вимовляють звуки під музичний супровід):
звук **У** сприяє вентиляції легенів;
звук **Н** активізує процеси і творчі здібності;
звук **Е** очищує організм від негативних емоцій;
звук **В** виправляє порушення у нервовій системі і спинному мозку;
звуки **А, О** задіюють увесь організм, дають команду клітинам налаштуватися на роботу;
звук **Ю** благотворно впливає на нирки, знімає больові спазми.

«РЕКЛАМА»

Ведучий. Життя сьогодні неможливе без реклами. Сористаємося й ми такою можливістю, аби залучити якомога більше українців вивчати рідну мову та вдосконалювати набуті вміння.

Завдання. Об'єднавшись у групи, пояснити правопис дієприкметників з не. Створити рекламу орфограми *Не з дієприкметниками*.

Несформований організм, питання досі не з'ясовані, твір не написаний, незоране поле, недомальована картина, не вигадана, а правдива історія, не зірвані ніким ягоди, ні до кого не спрямоване слово, нескошена трава, не забути, а згадані пісні.

Телепередача «НОВИНИ»

Кореспондент 1. На часі — новини. Людство здавна прагнуло скоротити зусилля на вивчення іноземної мови. Наприклад, ще кілька десятиліть тому популярною була гіпнопедія.

Гіпнопедія — це методика викладання у сні. Людина, яка спить, шляхом напівсвідомого сприйняття слухає записаний на аудіо навчальний матеріал. Згодом виявилось, що «сонні уроки» цілком спроможні викликати серйозні порушення психіки.

Кореспондент 2. У Фінляндії влада містечка Рійхімакі запропонувала місцевим мешканцям дуже оригінальну форму опанування чужих мов: щодня, добираючись електропотягом до Гельсінкі на роботу, пасажири протягом сорока хвилин навчаються на курсах іноземних мов в одному з вагонів. Охочих вивчити мову в такий спосіб є багато, навіть попри те, що потяг виходить о шостій годині.

Завдання. Уявіть собі, що у вашому місті запропонували ввести в транспорті рубрику «Учимося культури мови». Підготуйте матеріал до цієї рубрики.

Наприклад.

<i>Неправильно</i>	<i>Правильно</i>
змарнівший	змарнілий
прогнівний	прогнілий
постарівший	постарілий
зробивший	той, що зробив
написавший	той, що написав

Телепередача «БУДЬМО ЗДОРОВІ»

Учитель. І знову в ефірі канал «Будьмо здорові». Учені давно з'ясували, що звуки впливають на організм людини і особливо дитини. Вплив на фізичний стан людини, на її здоров'я, свідомість та поведінку має ще й тембр звучання голосу чи музичного інструмента. Тож за допомогою звуків можна поліпшувати роботу того чи іншого органу людського організму. Отже, запрошую всіх полікуватися *звукотерапією*.

(Учні вимовляють звуки під музичний супровід):
звук **У** сприяє вентиляції легенів;
звук **Н** активізує процеси і творчі здібності;
звук **Е** очищує організм від негативних емоцій;
звук **В** виправляє порушення у нервовій системі і спинному мозку;
звуки **А, О** задіюють увесь організм, дають команду клітинам налаштуватися на роботу;
звук **Ю** благотворно впливає на нирки, знімає больові спазми.

Телепередача «Від А до Я»

Ведучий. В ефірі телеканал «Від А до Я». Він працює лише з перевіреними фактами.

Завдання 1. Зробити повний морфологічний розбір дієприкметника як особливої форми дієслова.

Стоять наліті сонцем дні.

(*Наліті* — дієприкметник, поч.ф. — налитий, пасивний, доконаний вид, минулий час, множина, називний відмінок, у реченні — означення).

Завдання 2. Записати речення, виправивши граматичні помилки. Виконати синтаксичний розбір кожного відредагованого речення.

Біля самого порога вітається з нами задимлена вишня росаю.

Осіньні груші яскравіли на сонці виблискуючими крапельками дощу.

У лісі бродив підзолочений туман осіннім промінням.

V. Підсумки уроку.

Рефлексія (техніка «Світлофор»)

Кореспондент. Канал «Дієприкметник» сьогодні закінчив свою роботу, на наступному уроці знову вийде в ефір.

Продемонструйте, яку кнопку на пульті ви натиснете наступного уроку:

Зелена кнопка означає, що матеріал ви засвоїли на високому рівні, а тому контрольну роботу зможете виконати без проблем.

Жовта кнопка означає, що тема вам загалом зрозуміла, але необхідно ще попрацювати над нею.

Червона кнопка означає, що матеріал вам здається ще не зовсім зрозумілим і ви потребуєте допомоги.

Учитель. Дійшов до кінця наш урок. Ви побачили, як засвоєний теоретичний матеріал сприяє виконанню практичних завдань. Тож нехай для вас у навчанні завжди будуть настановою слова Д.Білоуса:

Просим учнів, до зубріння звичних:

Ви не бійтесь правил граматичних.

Є у кожного до мови хист, —

Не зубріть, а розумійте зміст.

VI. Домашнє завдання.

Скласти програму телепередач на завтра, у якій використати матеріал з вивченої теми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
- Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник / за ред. Пометун О.І. Київ: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.
- Головецька Н.В., Солошенко Т.В. Інтегровані уроки вчителя-словесника. Тернопіль: Мандрівець, 2007, 152 с.
- Пентиліук М.І. Сучасний урок української мови. Харків: Основа, 2007, 176 с.
- Коструб О.П. Сучасні методи навчання в освіті. Київ, 2004.
- Михайлова О. С. Інтеграція, як методичне явище. Фестиваль педагогічних ідей «Відкритий урок». 2004-2005 навчальний рік. URL: http://ru.osvita.ua/publishing/open_lesson
- Інтегроване навчання та міжпредметні зв'язки на уроках: спільне, відмінне, особливості реалізації. URL: <http://5fan.ru/wievjob.php?id=53441>